

JOSEF ČAPEK: STARÝ LOUSKÁČEK

Když nastane zimní údobí s mikulášskou nadílkou jablek a ořechů, tu se vždycky vynoří z hlubin domácnosti louskáček na ořechy, dávný starý louskáček, tuze dobře mně známý už z nejprvnějších dob mého dětství. Není to louskáček litý a niklovaný; tehdy, kdy byl udělán, robily se takové věci ještě z kujného železa, a aby ořech v něm při stisknutí neklouzal, byly do jeho stěn za horka zasekány ostré vroubky, které vyhlížejí trochu jako nějaký fantastický rybí chrup. Práce je starosvětsky nahroublá a pečlivá a není na tom louskáčku zhola nic jinak zajímavého než ta dětská vzpomínka, která se k němu váže, a s ní podiv, že - když tolik starých věcí a svědků dětství postupem let zmizelo kdožví kam - právě ten louskáček je ještě pořád tu a že se neztratil.

Tak tedy na ten louskáček mikulášských a štědrovečerních ořechů se tuze dobře pamatuji už z dob, kdy jsem ještě ani nechodil do školy; dobře si vzpomínám, s jakým zájmem jsem si prohlížel a podívoval se na něm nevím už čemu; jak jsme s ním klepali, potahující za ramínka a obracející je na tu či onu stranu, aby louskal oříšky lískové nebo vlašské. (Podle toho louskáčku byly tehdy vlašské ořechy značně menší než teď.) A jak jsme se pokoušeli užítí toho louskáčku na ubruse jako kružítko, nechali jej kráčet jako panáčka a jiných dětinských kejklů více. Je zvláštní, jak mnoho si tak nad takovým důvěrným předmětem člověk vzpomene ze svého dětství; kde a jak kdo seděl; u jakého stolu, pod jakou lampou, v jakém pokoji; jak tatínek kouřil fajfku a matka ještě něco nesla na stůl; co při tom starší sestra i mladší bratr.

Ale není na světě nic protivnějšího, jako když někdo si vzpomíná na své dětství, které není dětství vaším, ačkoliv nebylo nijak podstatně jiné, lepší či horší. Nechci vás otravovati svými vzpomínkami, co vám je po nich! Vzpomínejte si raději sami, vyvolejte si v paměti vlastní své dětství, to je pro vás důležitější a zrovna tak hodno vzpomínky jako číkoliv dětství jiné.

A tu si tedy vzpomenete, jak to bylo doma u vás. A půjde to jako po šňůře: nejen jak a kde kdo sedával a jaké bylo jeho počínání a zvyky, jaké nádobí se vytáhlo z kredence a jaká lampa svítila nad stolem; ono se toho při té příležitosti vyvzpomeno více, co nebyly jen mikulášské ořechy a štědrovečerní rybí polévka a jablkový závin. Však si ještě také dobře pamatujete dokonce i to, jaké na stěnách domova visívaly obrazy, kde se stkvěl diplom nebo ta či ona fotografie, kde byly hodiny, kde vycpaný pták, kde vlastenecké zobrazení sirotků či Žižky před Kutnou Horou nebo jinde svatý Josef či obraz obsahu světštější milostného. Ještě byste ty obrazy dovedli vyjmenovat jeden za druhým a popsati, co vše na nich bylo, neboť jste se na ně kdysi důkladně po dětinsku zakoukali, čerpající i z nich další povědomí o světě a jeho věcech. A rozpomenete se také, jaké měli doma knihy, které z nich byly nejvíce čteny, které nejvíc ve vážnosti. Co mne se týká, dovedu se ještě velmi přesně rozpomenout, nejen které knihy měl otec ve své knihovně, a ta byla značně veliká, ale i v jakém tam vedle sebe stály pořádku.

Tuhle jsme si o tom povídali s malířem Václavem Rabasem. On si zrovna tak dobře pamatuje, jaké knihy a obrazy měli u nich doma a jak jako dítě před těmi obrazy postával, hledaje pro ně ve své dětské mysli rozřešení. A oba ještě víme, co a jak viselo na stěnách u babičky (jsme oba ze mlýna) i co bylo na statku u druhého dědečka. A vy jistě také; ani by nebylo třeba pořádat na to anketu, aby se shledalo, co si všichni, pokud jde o knihy a obrazy, ještě z domova pamatujeme.

A tedy také odnášíme. Zřejmě z toho plyne cosi jako připomínka a ponaučení, že přece asi něco, když nás to v těch dětských letech tak dovedlo upoutati a tak to v nás i dále utkvělo. Plyne z toho především, že přece jen mají býti doma nějaké knihy a obrazy. A ovšem raději dobré než lhostejné či mizerné. Knihy i obrazy, což náležitá k zařízení a vypravení domácnosti, ale čemu se také v dobrých případech může říkati kultura, prostředí duchové.

Děti se do toho rodí, vyrůstají do toho, později si ty knihy samy přečtou, přilnou k těm obrazům nebo je i překonají a odsoudí. Asi to není tak zcela bez vlivu a něco z toho zůstává, do čeho a z čeho se zraje a co nikdy není ani nejonačejšími pozdějšími příhodami docela vymazáno z mysli, neboť děti velmi silně vnímají. Kdyby nic více než vzpomínka na dětství, utajená v rozlousknutém štědrovečerním ořechu! Ale je to více než vzpomínka; na co, na jaké knihy a obrazy budou vaše děti vzpomínat?

Lidové noviny, 25. 12. 1935.